

Kontrolní závěr z kontrolní akce

17/04

Odstraňování starých ekologických zátěží vzniklých před privatizací

Kontrolní akce byla zařazena do plánu kontrolní činnosti Nejvyššího kontrolního úřadu (dále jen „NKÚ“) na rok 2017 pod číslem 17/04. Kontrolní akci řídil a kontrolní závěr vypracoval člen NKÚ Ing. Jan Málek.

Cílem kontroly bylo zjistit, zda je nastaven účinný a hospodárný systém pro likvidaci starých ekologických zátěží způsobených státními podniky před jejich privatizací a zda jsou pro jejich realizaci zajištěny dostatečné prostředky.

Kontrola byla prováděna u kontrolovaných osob v období od ledna 2017 do července 2017. Kontrolovaným obdobím bylo období od roku 2011 do 2016, v případě věcných souvislostí i období předcházející a období do ukončení kontroly.

Kontrolované osoby:

Ministerstvo financí (dále také „MF“),

Ministerstvo životního prostředí (dále také „MŽP“).

Námítky, které proti kontrolnímu protokolu podalo MF, byly vypořádány vedoucí skupiny kontrolujících rozhodnutím o námítkách.

Kolegium NKÚ na svém XV. jednání, které se konalo dne 23. října 2017,

schválilo usnesením č. 12/XV/2017

kontrolní závěr v tomto znění:

I. Úvod

1. Informace o kontrolované oblasti

Při privatizaci majetku státu přešly na nabyvatele privatizovaného majetku, případně později na jejich právní nástupce, (dále také „nabyvatelé“) i závazky spojené s odstraněním starých ekologických zátěží vzniklých před privatizací (dále také „SEZ“). Nabyvatelé odpovídají za odstranění SEZ a splnění limitů v oblasti životního prostředí. S ohledem na nejasný rozsah ekologických zátěží nebyly zátěže zohledněny v ceně za prodej státního majetku.

Česká republika se proto při privatizaci jednotlivým nabyvatelům v tzv. ekologických smlouvách zavázala, že uhradí do určité předem stanovené výše, tzv. garance, náklady na odstranění SEZ. Garance byla v ekologických smlouvách uvedena v maximální výši ve vztahu k výši kupní ceny privatizovaného majetku, případně byla stanovena do výše základního jmění společností.

Ekologické smlouvy uzavíral s nabyvateli Fond národního majetku České republiky (dále také „FNM“) od roku 1991. K 31. prosinci 2005 byl FNM zrušen a finanční prostředky FNM i agenda SEZ přešly na MF. Problematika odstraňování SEZ je upravena usnesením vlády ČR č. 51/2001¹, jehož přílohou jsou zásady vypořádání ekologických závazků vzniklých před privatizací (dále také „Zásady“). Postupy a procesní zásady pro realizaci opatření k odstranění SEZ upravovala od roku 2004 směrnice FNM a MŽP², kterou v plném rozsahu nahradila s platností od 30. března 2017 nová směrnice MF a MŽP³.

Věcné vymezení ekologických zátěží bylo předmětem ekologických auditů, které zajišťovali nabyvatelé jako součást privatizačních projektů. Posouzení věcné správnosti a úplnosti ekologických auditů zabezpečovalo MŽP, které rozhodovalo o tom, zda konkrétní znečištění je ekologickou zátěží tak, jak ji definují Zásady. Zpracování auditů nebylo státem hrazeno. Následovaly analýzy rizik, které hradil FNM a následně MF, rozhodnutí České inspekce životního prostředí (dále také „ČIŽP“)⁴, stanoviska MŽP a projekty, na jejichž základě se realizovala opatření k odstranění SEZ. Zadavatelem veřejných zakázek na realizaci příslušných opatření k odstranění SEZ byli původně nabyvatelé, od roku 2001⁵ jím byl FNM a následně MF.

Od roku 1991 do konce roku 2016 bylo ze státních prostředků na odstraňování SEZ uhrazeno celkem 60 900 mil. Kč, přičemž tyto výdaje měly v posledních pěti letech výrazně klesající tendenci. Z celkového počtu 325 ekologických smluv nebyla téměř polovina ukončena a téměř u jedné třetiny neukončených smluv nebylo se sanací ani započato. Důvodem byl zejména nedostatek finančních zdrojů a způsob administrace procesu odstraňování zátěží limitovaný personální kapacitou MF. Pokud nedojde k urychlení celého procesu, existuje riziko žalob na

¹ Usnesení vlády ČR ze dne 10. ledna 2001 č. 51, o Zásadách vypořádání ekologických závazků vzniklých před privatizací.

² Směrnice FNM ČR a MŽP pro přípravu a realizaci zakázek řešících ekologické závazky při privatizaci č. 3/2004.

³ Směrnice MF a MŽP pro přípravu a realizaci zakázek řešících ekologické závazky vzniklé při privatizaci č. 4/2017.

⁴ Rozhodnutí o uložení opatření k nápravě ekologických zátěží vzniklých před privatizací v důsledku provozně hospodářské činnosti privatizovaného subjektu.

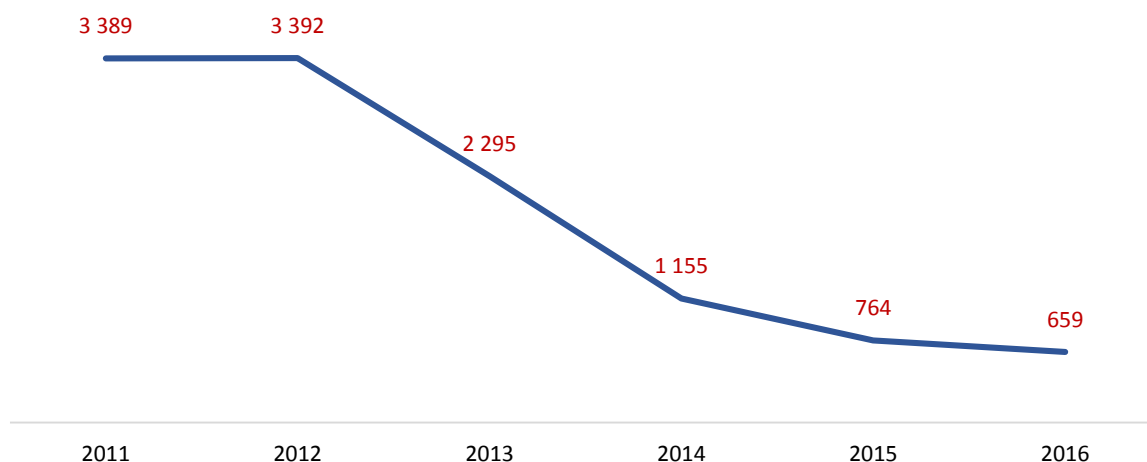
⁵ Příloha usnesení vlády ČR ze dne 10. ledna 2001 č. 51, o Zásadách vypořádání ekologických závazků vzniklých před privatizací.

stát ze strany nabyvatelů. Nedostatky uvedené v bodech 2, 4, 5 a 7 v části II. tohoto kontrolního závěru, zjištěné již v kontrolní akci 09/18, přetrvávají. Navíc byla zjištěna neúčinnost opatření MF k urychlení procesu odstraňování SEZ, nejednotný přístup MF k nabyvatelům při navyšování garancí a nedostatečně účinný a nevhodný postup odstraňování zátěže lagun Ostramo.

Z finančních prostředků zvláštního účtu na odstranění SEZ bylo od roku 1991 do 31. prosince 2016 bylo uhrazeno celkem 60 900 mil. Kč, z toho v letech 2011 až 2016 MF uhradilo 11 654 mil. Kč.

Graf č. 1: Výdaje MF na odstraňování SEZ v letech 2011 až 2016

(v mil. Kč)

Kontrola se zaměřila na nastavení a fungování systému odstraňování SEZ, na jejich evidenci, stanovení potřeby peněžních prostředků k jejich odstranění, zajištění zdrojů financování a zajištění kontroly. Účinnost a hospodárnost postupu odstraňování SEZ byla ověřena u zátěží odstraňovaných na základě tří ekologických smluv uzavřených v letech 1995 a 1997 s celkovou garancí 5 144,7 mil. Kč., z nichž jedna byla již ukončena.

Kontrola se dále zaměřila mj. i na účinnost opatření k nápravě nedostatků zjištěných při kontrolní akci č. 09/18 – *Peněžní prostředky určené na odstraňování starých ekologických zátěží*⁶.

2. Kontrolované osoby a jejich působnost

MF je ústředním orgánem státní správy, který převzal od 1. ledna 2006 majetek a závazky FNM. Podle ustanovení § 5 odst. 3 zákona č. 178/2005 Sb.⁷ majetek určený k privatizaci, výnosy z prodeje tohoto majetku a zisk z účasti státu v obchodních společnostech lze použít mimo jiné v souladu s rozhodnutím vlády ČR k úhradě nákladů na odstraňování škod na životním prostředí způsobených dosavadní činností podniků. MF je zadavatelem veřejných zakázek na realizaci opatření k odstranění SEZ a příslušné výdaje hradí ze „zvláštního účtu

⁶ Kontrolní závěr z kontrolní akce 09/18 – *Peněžní prostředky určené na odstraňování starých ekologických zátěží*, schválený dne 7. června 2010, byl zveřejněn v částce 2/2010 *Věstníku NKÚ*.

⁷ Zákon č. 178/2005 Sb., o zrušení Fondu národního majetku České republiky a o působnosti Ministerstva financí při privatizaci majetku České republiky (zákon o zrušení Fondu národního majetku).

prostředků z výnosu prodeje privatizovaného majetku a ze zisku z účasti státu v obchodních společnostech“ (dále také „zvláštní účet“). Zajišťuje kontrolu užití těchto prostředků prostřednictvím svých zaměstnanců a externích supervizorů.

MŽP je orgánem vrchního státního dozoru ve věcech životního prostředí. V rámci procesu vypořádání SEZ je odborným garantem, který vydává k dokumentům zpracovaným v jednotlivých etapách odstraňování SEZ stanoviska, a to zejména k analýzám rizik a jejich aktualizacím, k závěrečným zprávám průzkumů, prováděcím projektům opatření a jejich metodickým změnám, studiím proveditelnosti, k uzavření nových ekologických smluv a k jejich ukončení. MŽP vede evidenci SEZ a stanovuje priority odstraňování SEZ z hlediska ekologie. Dále zástupci MŽP se účastní oponentních řízení, výběrových řízení a provádějí kontrolu průběhu procesu odstraňování SEZ.

Pozn.: Všechny právní předpisy uvedené v tomto kontrolním závěru jsou aplikovány ve znění účinném pro kontrolované období.

II. Shrnutí a vyhodnocení skutečností zjištěných při kontrole

- 1. Systém likvidace SEZ je pomalý a málo účinný.**
- 2. Dlouhodobě není zajištěn dostatečný zdroj finančních prostředků pro plnění závazků státu v oblasti odstraňování SEZ vyplývajících z ekologických smluv.** Výše peněžních prostředků na zvláštním účtu k 31. květnu 2017 určených na odstraňování SEZ činila celkem 8 445,9 mil. Kč, z toho 6 465,9 mil. Kč bylo vázáno pro krytí smluvně zajištěných závazků a jen 1 980 mil. Kč bylo volných. Sanační závazky MF však představují finanční dopad v desítkách miliard korun.
- 3. Od zahájení procesu odstraňování SEZ v roce 1991 z celkového počtu 325 ekologických smluv, evidovaných k 31. květnu 2017, nebylo ukončeno 154 smluv, tj. 47 %.**
U 52 neukončených smluv, tj. téměř u jedné třetiny z neukončených smluv, nebylo se sanací vůbec započato, přitom tyto smlouvy byly uzavřeny v období let 1994 až 1998.
MF po zrušení ekozakázky⁸ neprovedlo účinné kroky k urychlení celého procesu odstraňování SEZ.
- 4. MF dlouhodobě hradilo ze zvláštního účtu i výdaje za ochranné sanační čerpání, které stav jen udržovalo nebo ho jen mírně zlepšovalo, ale odstranění zátěží definitivně neřešilo.**
K 31. prosinci 2016 tyto výdaje činily u 26 lokalit celkem 339,8 mil. Kč⁹, z toho téměř polovina výdajů (154,3 mil. Kč) byla za ochranné sanační čerpání v jedné lokalitě přetrvávající již 20 let.

---

⁸ Veřejná zakázka *Odstranění některých ekologických zátěží vzniklých před privatizací*, kterou MF, jakožto zadavatel podle zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, uveřejnilo v prosinci 2008 na základě vládou schváleného koncesního projektu a předpokládala realizaci projektu jedním dodavatelem. Zadávací řízení MF zrušilo v lednu 2012.

⁹ Výdaje za ochranné čerpání u 26 lokalit, které MF identifikovalo podle analýzy provedené v březnu 2014 a kde ochranné čerpání nebylo k datu analýzy ukončeno.

MF nezdůvodnilo skutečnost, proč nebyla definitivní sanace v této lokalitě dosud zahájena.

5. **Výše garancí, o kterých MF pravidelně pololetně informuje vládu ČR, nevyjadřuje reálnou potřebu finančních prostředků na odstranění SEZ.**

MF do doby ukončení kontroly NKÚ neznalo výši výdajů potřebných na odstranění SEZ a nezajistilo ani ucelený aktuální odborný odhad těchto výdajů.

6. **Dokončení příslušných SEZ s vyčerpanou garancí není dosud dořešeno.** Řešením není navyšování garancí, na které MF v letech 2001 až 2013 vynaložilo 14 485,17 mil. Kč, ani odmítání navyšování garancí, které od roku 2015 MF praktikuje, aniž by byl vyhodnocen dopad nedokončené SEZ na životní prostředí a na hospodárnost a efektivnost vynaložených finančních prostředků.

7. **Databáze ekologických zátěží, kterou vede MŽP, není dodnes úplná a neobsahuje aktuální data.** Úplnost a aktuálnost dat by měla zajistit inventarizace zátěží, která probíhá od roku 2009 a má být dokončena až v roce 2021, jako výstup realizace projektu financovaného z operačního programu *Životní prostředí* s předpokládanými výdaji 113,252 mil. Kč.

8. **Postup odstraňování ekologické zátěže lagun Ostramo je neúčinný a neekonomický. Sanace této zátěže trvá 20 let a MF za tuto dobu uhradilo již 2 800,22 mil. Kč, přesto dosud nejsou známy:**

- **technické řešení pro dokončení odstranění SEZ,**
- **výše dalších potřebných finančních prostředků na její dokončení,**
- **termín jejího dokončení.**

MF proplatilo v souvislosti s odstraněním zátěže lagun Ostramo 136,12 mil. Kč za technické zařízení pro nepřímou termickou desorpci, které nebylo nikdy použito.

V důsledku nedostatečného dohledu státu na nakládání s vytěženými a zpracovanými kaly lagun Ostramo budou nezbytné další finanční výdaje, které jsou odhadovány na nejméně 40 mil. Kč.

Identifikovaná rizika

1. **Ze strany nabyvatelů existuje reálné riziko žalob na stát pro zdlouhavé odstraňování SEZ s možným dopadem do státního rozpočtu.**
2. **Není zajištěno dlouhodobé finanční krytí prostředků na odstraňování SEZ.** Postupně dochází k poklesu finančních prostředků zvláštního účtu. Pokud bude tento trend pokračovat, **MF nebude v budoucnu schopno hradit závazky na odstraňování SEZ ze zvláštního účtu.**
3. **Nedořešením konkrétních případů vyčerpaných garancí, kdy garance nebyla v dostatečné výši a nebylo možné za ni zátěž zcela odstranit, hrozí riziko částečného nebo i úplného znehodnocení některých provedených sanačních prací.**
4. **Pro pomalost, s jakou vzniká databáze ekologických zátěží, hrozí riziko, že nebude úplná a nebude obsahovat aktuální data.**

III. Podrobné skutečnosti zjištěné kontrolou

K 31. květnu 2017 MF evidovalo celkem 325 ekologických smluv, z toho bylo ukončeno 171 smluv. U celkem 154 neukončených smluv:

- bylo započato s realizací opatření k odstranění zátěží u **102** smluv, z toho realizace opatření skutečně probíhala u 72 smluv (47 %), u 24 smluv opatření neprobíhala z důvodu nečinnosti nabyvatele, změn vlastnických vztahů nebo nedostatečné výše garance a u šesti smluv probíhal proces jejich ukončování.
- nebylo započato s realizací opatření u **47** smluv, přestože smlouvy byly uzavřeny v letech 1994 až 1997 a sanace je nutná. Realizace opatření rovněž neprobíhala u dalších **pěti** neukončených smluv uzavřených v letech 1996 až 1998, kde MF neznalo přesný stav zátěží.

Již při kontrole provedené v roce 2010⁶ NKÚ zjistil, že došlo k pozastavení zadávání veřejných zakázek Ministerstvem financí v období let 2004 až 2006, což odstraňování SEZ zpomalilo. V prosinci 2008 MF se souhlasem vlády ČR vyhlásilo zadávací řízení na veřejnou zakázku na realizaci koncesního projektu *Odstranění některých ekologických zátěží vzniklých před privatizací*, tzv. ekozakázku, která předpokládala odstranění SEZ jedním subjektem do roku 2015. NKÚ poukázalo na řadu nedostatků a významných rizik této ekozakázky.

MF zadávací řízení na veřejnou ekozakázku zrušilo v lednu 2012 na základě rozhodnutí vlády ČR¹⁰. Pokles počtu veřejných zakázek k odstraňování SEZ zadávaných Ministerstvem financí ale přetrvával. MF to zdůvodnilo zadáváním veřejných zakázek transparentním způsobem v otevřených řízeních, která jsou administrativně náročnější, a hledáním nového přístupu k odstraňování SEZ. Do doby ukončení kontroly ale MF pokračovalo v administraci odstraňování SEZ stejným způsobem jako před zadáním ekozakázky, tj. vlastními pracovníky.

Od roku 2014 vytvořilo samostatný útvar pro problematiku ekologických závazků státu a počet pracovníků zabývajících se touto problematikou navýšilo z původních 18 na 25 pracovníků. Vzhledem k personálnímu zabezpečení je MF schopno ročně zahájit jen 10 veřejných zakázek zadaných podle zákona o veřejných zakázkách¹¹. MF navíc zadává veřejné zakázky transparentním způsobem v otevřených řízeních, která jsou administrativně náročnější. Proces odstraňování SEZ se tak výrazně neurychlil. V této souvislosti je třeba upozornit na riziko žalob ze strany nabyvatelů z důvodu nečinnosti MF. Na základě jedné takové žaloby muselo MF podle rozhodnutí soudu ze zvláštního účtu kromě výdajů na sanaci a supervizi ve výši 14,6 mil. Kč uhradit i úroky ve výši 3,8 mil. Kč, soudní poplatky ve výši 0,6 mil. Kč a náklady advokáta žalobce ve výši 0,5 mil. Kč.

1. Ochranné sanační čerpání

U části SEZ je prováděno tzv. ochranné sanační čerpání, tj. opatření, které stav jen udržuje nebo ho jen mírně zlepšuje a definitivně neřeší odstranění zátěží. Ochranné sanační čerpání je prováděno na základě požadavku ČIŽP z důvodu zabránění šíření kontaminace, a to do doby zahájení sanace. MF nevedlo souhrnně informace o tomto čerpání, ale samostatně u příslušné ekologické smlouvy.

¹⁰ Usnesení vlády ČR ze dne 21. prosince 2011 č. 956, k návrhu smlouvy na plnění veřejné zakázky *Odstranění některých ekologických zátěží vzniklých před privatizací*.

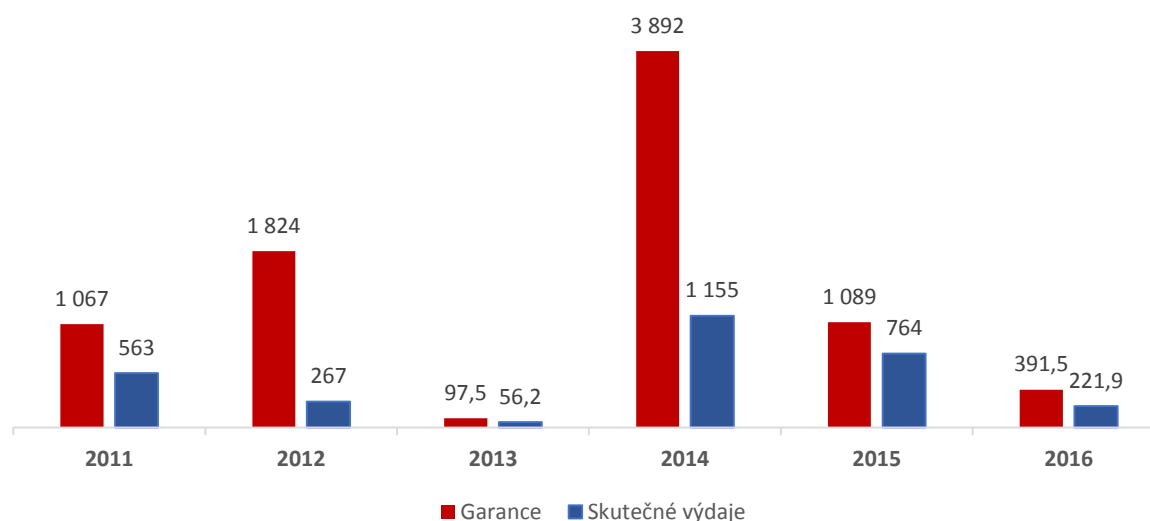
¹¹ Zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách.

V březnu 2014 provedlo MF analýzu příslušných údajů a identifikovalo 26 lokalit s ochranným čerpáním neukončeným do března 2014. Za ochranná čerpání v těchto lokalitách MF uhradilo ze zvláštního účtu k 31. prosinci 2016 celkem 339,8 mil. Kč. Z toho nejvyšším výdajem bylo ochranné čerpání u ekologické smlouvy č. 131/96/01/01, které probíhalo od roku 1997, přičemž přetrvávalo i v době ukončení kontroly, a MF za něj uhradilo 154,3 mil. Kč. Veřejnou zakázku na zpracování příslušného projektu definitivní sanace MF zadalo až v roce 2015. Projekt byl v době kontroly zpracován a zadání jeho realizace MF předpokládalo v roce 2018, přitom uvedenou prodlevu nebylo schopno zdůvodnit. Od roku 2014 MF při výběru prioritních akcí k realizaci sice zohledňovalo i ochranné sanační čerpání, ale k 31. květnu 2017 stále zůstávalo pět lokalit s takovým čerpáním, které MF nezařadilo do priorit ani do střednědobého plánu. U těchto lokalit nebyla dosud provedena projektová příprava definitivní sanace a MF uvažovalo o jejím zahájení až od roku 2018.

2. Garance

MF informovalo vládu ČR, že celková výše garancí, ke kterým se stát v ekologických smlouvách zavázal, u zbylých 160 dosud neukončených smluv byla k 31. prosinci 2016 ve výši 153 297 mil. Kč. Výše garancí ale nevyjadřuje reálnou potřebu finančních prostředků na odstranění SEZ. Garance byla v ekologických smlouvách uvedena v maximální výši ve vztahu k výši kupní ceny privatizovaného majetku, eventuálně byla stanovena do výše základního jmění společností. Rozdílnost garancí a skutečných výdajů potvrzuje fakt, že u ekologických smluv ukončených v letech 2011 až 2016 se podíl skutečných výdajů z výše posledně platné garance pohyboval v rozmezí od 15 % do 70 %. Podle stavu k 19. lednu 2017 MF snížilo garanci u 33 smluv a navýšilo ji u 21 smluv.

Graf č. 2: Porovnání výše posledně platných garancí a skutečných výdajů ukončených ekologických smluv v letech 2011 až 2016 (v mil. Kč)

MF do doby ukončení kontroly neznalo výši výdajů potřebných na odstranění SEZ a nezajistilo ani aktuální ucelený odborný odhad těchto výdajů. Potřebu odhadlo na 30 000 mil. Kč až

35 000 mil. Kč, což stanovilo na základě posouzení ceny ekozakázky provedeného Ministerstvem životního prostředí v roce 2009 a podle odhadu externí firmy z roku 2011 zpracovaného v souvislosti s oponenturou ceny ekozakázky. Od té doby ale uhradilo za odstranění SEZ celkem 11 654 mil. Kč.

V průběhu odstraňování SEZ se v některých případech ukázalo, že výše garance není dostatečná a že za ni nelze zátěž odstranit tak, aby byly splněny stanovené limity koncentrací látek. MF evidovalo 12 ekologických smluv, u kterých z důvodu již vyčerpané garance neprobíhaly žádné práce k odstranění zátěží nebo probíhaly jen částečně. MF v roce 2015 předložilo vládě ČR čtyři žádosti nabyvatelů o navýšení garance. Ta ale v souladu se stanoviskem MF navýšení zamítla. Důvodem zamítavého stanoviska byl nedostatek finančních prostředků zvláštního účtu a skutečnost, že stát nese odpovědnost za odstranění SEZ jen do výše garancí vyčíslených v ekologických smlouvách a po vyčerpání garancí zůstává tato odpovědnost na nabyvatelích. Naopak MŽP navýšení garancí doporučilo schválit, což zejména zdůvodnilo tím, že vyjma jedné se jedná o prioritní akce a že je nezbytné řešit problém zabezpečení financování odstraňování SEZ ze zvláštního účtu. Následně se jeden ze čtyř žadatelů domáhal navýšení garance soudní cestou, což nebylo do doby ukončení kontroly uzavřeno.

Dříve ale FNM, resp. MF, uplatňovaly odlišný přístup k nabyvatelům, a to v letech 2001 až 2013, kdy celkem u 21 ekologických smluv garanci navýšily v souladu s příslušným usnesením vlády ČR. Garanci navýšily ze stejných důvodů, jako požadovali nabyvatelé, u nichž bylo navýšení zamítnuto v roce 2015, tj. z důvodů nových vyčíslených, doložených a schválených skutečností při realizaci sanace, průzkumu lokality nebo aktualizované analýzy rizik. Garance u těchto 21 ekologických smluv byly v minulosti navýšeny celkem o 14 485,17 mil. Kč.

3. Financování odstraňování SEZ

Financování odstraňování SEZ ze zvláštního účtu je závislé na příjmech z majetkových účastí státu, zejména z dividend společnosti ČEZ, a.s. Výdaje zvláštního účtu tvoří zejména prostředky převáděné do státního rozpočtu na úhradu schodku důchodového účtu, výdaje na podporu průmyslových zón, kulturních zařízení, odstraňování následků těžby uranu a na nápravu škod způsobených těžbou nerostů a na revitalizaci. Výše peněžních prostředků na zvláštním účtu k 31. květnu 2017 činila celkem 10 673,8 mil. Kč, v tom prostředky na odstranění SEZ činily 8 445,9 mil. Kč. Z prostředků určených na odstranění SEZ bylo 6 465,9 mil. Kč vázáno pro krytí smluvně zajištěných závazků a jen 1 980 mil. Kč bylo volných, přitom potřeba finančních prostředků na dofinancování odstraňování SEZ bude nejméně v desítkách miliard korun. NKÚ několikrát upozorňovalo na nedostatečné rezervy na sanační závazky, např. v kontrolních závěrech z kontrolních akcí 16/03¹² a 16/07¹³.

¹² Kontrolní závěr z kontrolní akce č. 16/03 – *Závěrečné účty kapitol státního rozpočtu Ministerstva financí, Státní dluh, Operace státních finančních aktiv a Všeobecná pokladní správa za rok 2015, údaje pro hodnocení plnění rozpočtu za rok 2015 předkládané Ministerstvem financí za tyto kapitoly a účetnictví Ministerstva financí za rok 2015* byl zveřejněn v částce 3/2017 Věstníku NKÚ.

¹³ Kontrolní závěr z kontrolní akce č. 16/07 – *Peněžní prostředky určené na zahlazování následků hornické činnosti v podniku DIAMO, státní podnik*, byl zveřejněn v částce 1/2017 Věstníku NKÚ.

MF zpracovalo *Koncepci stabilizace finančního stavu zvláštních účtů privatizace*, kterou zaslalo v květnu 2017 do mezirezortního připomínkového řízení. Cílem tohoto materiálu bylo zmapovat stav zvláštního účtu, identifikovat rizika a stanovit opatření k jejich odvrácení. V koncepci uvedlo, že dochází k dlouhodobému poklesu finančních prostředků zvláštního účtu a stav je způsoben výdajovým přetěžováním. Pokud bude tento trend pokračovat, nebude MF schopno hradit závazky včetně závazků na odstraňování SEZ, což může vést k soudním sporům a s tím spojeným dalším výdajům. MF navrhlo ze zvláštního účtu vyřadit výdaje na úhradu schodku důchodového účtu, na průmyslové zóny, kulturní zařízení a odstraňování následků těžby uranu, vytvořit rezervu prostředků pro odstraňování SEZ pro případ výpadku příjmů a navýšit výdaje na odstraňování SEZ. Do doby ukončení kontroly nebyla problematika zajištění dostatečných peněžních prostředků na zvláštním účtu vyřešena.

4. Databáze SEZ

MŽP eviduje SEZ v databázi *Systém evidence kontaminovaných míst II* (dále také „SEKM“). SEKM obsahuje nejen záznamy o lokalitách SEZ, ale i údaje o dalších zátěžích. V době kontroly neobsahoval SEKM kompletní informace o lokalitách ekologických zátěží v České republice. Lokality týkající se SEZ byly vyjma jedné neukončené ekologické smlouvy a 39 již ukončených smluv v SEKM evidovány. Důvodem chybějících dat byla skutečnost, že teprve od roku 2004 platila pro nabyvatele a MF povinnost postupovat podle směrnice FNM a MŽP, kde bylo uvedeno, že nabídka v rámci výběrových řízení má obsahovat závazek zhotovitele/dodavatele pořídit záznamy do příslušné databáze. U ekologických smluv uzavřených před platností této směrnice byl záznam do databáze povinný jen v případě, že nabyvatel přistoupil na uzavření dodatku k ekologické smlouvě týkající se této povinnosti.

Obecně platná povinnost dodavatelů a zhotovitelů prací zadat data do SEKM platí až od 1. února 2009¹⁴. Kompletní informace by měl SEKM obsahovat až po ukončení 2. etapy projektu *Národní inventarizace kontaminovaných míst*. Tato etapa byla k březnu 2017 ve fázi přípravy. V letech 2009–2013 byla realizována první etapa *Národní inventarizace kontaminovaných míst*, v jejímž rámci byla vytvořena metodika inventarizace kontaminovaných míst a shromážděna podkladová data o potenciálně kontaminovaných místech a indiciích kontaminace z dostupných databází. Výstupem 2. etapy má být naplněná celostátní databáze kontaminovaných a potenciálně kontaminovaných míst na území celého státu. Realizace 2. etapy se předpokládá v letech 2018 až 2021 v rámci operačního programu *Životní prostředí* s plánovanými výdaji ve výši 113,25 mil. Kč.

5. Laguny Ostramo

Ke kontrole postupu odstraňování SEZ byly vybrány ekologické zátěže:

- laguna Ostramo (ekologická smlouva č. 193/97/01/01);
- sanace zemin a podzemních vod v areálu a.s. KARA Trutnov, nyní PRATR a.s. (ekologická smlouva č. 102/95/01/01);
- sanace zemin a podzemních vod areálu ČKD ELEKTRONIKA, a.s., nyní Polygon BC s.r.o. (ekologická smlouva č. 107/95/02/02).

---

¹⁴ Vyhláška č. 18/2009 Sb., kterou se mění vyhláška č. 369/2004 Sb., o projektování, provádění a vyhodnocování geologických prací, oznamování rizikových geofaktorů a o postupu při výpočtu zásob výhradních ložisek.

Nedostatky byly zjištěny u postupu odstraňování ekologické zátěže lagun Ostramo. Tuto zátěž představují bývalé skládky odpadů z rafinerie minerálních olejů o rozloze cca 7 ha. Zátěž se nachází v blízkosti řeky Odry, obytných domů, obchodní zóny, sportoviště a frekventované silnice. Byl zde prokázán výskyt řady nadlimitních koncentrací kontaminantů, jako jsou např. benzen, xylen, polyaromatické uhlovodíky, chlorované uhlovodíky, sírany, fenoly.

Zátěž přešla v rámci privatizace státního majetku v roce 1992 na společnost VLČEK a spol., s.r.o. V roce 1996 vláda ČR rozhodla¹⁵, že právo hospodaření k areálu skládky odpadů má vykonávat státní podnik DIAMO a ve spolupráci se Statutárním městem Ostrava má státní podnik zajišťovat jeho sanaci. Statutární město Ostrava se má účastnit výběru technologie a způsobu sanace areálu skládky odpadů včetně formulace obsahu, výběru a rozhodnutí u veřejných zakázek.

FNM v roce 1997 uzavřel se státním podnikem ekologickou smlouvu¹⁶ s garancí ve výši 4 000 mil. Kč, která byla následně navýšena na 4 200 mil. Kč. Opatření k odstranění zátěže měla být zaměřena na sanaci kalů, na sanaci zemin a navážek kontaminovaných ropnými látkami z lagun a na sanaci podzemní vody. Odstranění zátěže je státem řešeno od roku 1997 prostřednictvím MF, MŽP a státního podniku. Tyto subjekty ale nezabránily nedostatečně účinnému a nedostatečně hospodárnému postupu, který vedl k těmto skutečnostem:

- Do doby ukončení kontroly nebylo vůbec započato se sanací zemin a navážek kontaminovaných ropnými látkami a nebylo rozhodnuto, jaké technické řešení bude pro tuto sanaci použito. Realizační projekt uvažoval s použitím zařízení pro nepřímou termickou desorpci, které bylo na rozdíl od původně uvažovaného německého výrobce pořízeno od levnějšího českého výrobce. MF na pořízení zařízení nepřímé termické desorpce poskytlo ze zvláštního účtu a se souhlasem supervizora celkem 136,12 mil. Kč včetně DPH, což představovalo první dvě splátky ceny zařízení. Při zkouškách zařízení v roce 2010 bylo zjištěno riziko výbuchu příslušných látek a uvedené zařízení nebylo do doby ukončení kontroly pro stanovený účel nikdy využito a bylo zakonzervováno.
- Kaly sice byly z části ze zátěže odtěženy, dosud však není ukončeno řízení Evropské komise, která vytýká České republice nesprávné uplatňování evropské legislativy o přepravě odpadů v souvislosti s prodejem části vytěžených a přepracovaných kalů do Polska. Předmětem řešení je i další část kalů umístěná ve Vratimově, u nichž nelze identifikovat vlastníka. K jejich odstranění bude použita dotace z *Národního programu Životní prostředí* s předpokládanými náklady ve výši 40 mil. Kč.
- Od října 2016 jsou realizovány jen práce na podzemních vodách, a to v omezeném rozsahu.

Z garance ve výši 4 200 mil. Kč bylo vyčerpáno a MF uhradilo v souvislosti s odstraňováním této zátěže ze zvláštního účtu k 31. květnu 2017 celkem 2 800,22 mil. Kč včetně DPH. Od roku 2014 MF nechalo zpracovat znalecké posudky a analýzy s cílem ověřit účelnost a hospodárnost tzv. nových skutečností navrhovaných státním podnikem a zefektivnit a zlevnit celý proces odstranění této zátěže.

---

¹⁵ Usnesení vlády ČR ze dne 4. prosince 1996 č. 626, o dalším postupu při řešení sanace starých ekologických zátěží bývalého státního podniku OSTRAMO Ostrava.

¹⁶ Smlouva o úhradě nákladů vynaložených na vypořádání ekologických závazků vzniklých před privatizací č. 193/97 uzavřená mezi FNM a státním podnikem DIAMO ze dne 20. listopadu 1997, ke které bylo uzavřeno šest dodatků.

Pro stanovení postupu sanace vznikla pracovní skupina složená ze zástupců MF, MPO, MŽP, DIAMO, státního podniku, a města Ostravy. Zúčastněné subjekty dlouhodobě jednají o způsobu dokončení odstranění SEZ. Do doby ukončení kontroly nebylo rozhodnuto o dořešení odstranění této zátěže po technické stránce, nebyla známa výše potřebných finančních prostředků ani termín dokončení.

Seznam zkratk:

- ČIŽP Česká inspekce životního prostředí
- FNM Fond národního majetku České republiky
- MF Ministerstvo financí
- MPO Ministerstvo průmyslu a obchodu
- MŽP Ministerstvo životního prostředí
- SEKM Systém evidence kontaminovaných míst II
- SEZ stará ekologická zátěž